

Царик І.М.кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління
персоналом та економіки праці
Чернігівського національного технологічного університету**Гриценко П.В.**кандидат економічних наук,
асистент кафедри економіки,
підприємництва та бізнес-адміністрування
Сумського державного університету

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СОЛІДАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті обґрунтовано доцільність інтеграції принципів корпоративної соціальної відповідальності в механізми функціонування форм і структур соціальної солідарної економіки.

Ключові слова: інтеграція, соціальна відповідальність, солідарна економіка, принципи, функції, взаємозв'язки, вплив, розвиток.

В статье обоснована целесообразность интеграции принципов корпоративной социальной ответственности в механизмы функционирования форм и структур социальной солидарной экономики.

Ключевые слова: интеграция, социальная ответственность, солидарная экономика, принципы, функции, взаимосвязи, влияние, развитие.

Постановка проблеми. Соціалізація економічних відносин вже багато років є беззаперечною запорукою сталого розвитку та добробуту більшості успішних країн світу. Осмислення людством постійних небезпек і ризиків у всіх напрямках його існування призвело до започаткування концепції сестейного розвитку як основи для формування такої світової спільноти, яка б визначала принцип соціалізації, як фундаментальну основу для подолання глобальних конфліктів. Як елемент такої світової політики, необхідним і логічним наслідком стала тотальна демократизація економічних процесів на всіх рівнях. Саме в період такого переосмислення та перезавантаження з'явилися нові поняття «соціальної відповідальності» (далі СВ) та «солідарної економіки» (далі СЕ). На сьогоднішній день вони вже отримали широке наукове сприйняття, але окремо один від одного. На думку авторів, невирішеним залишається питання взаємодії цих двох вищевказаних понять, що і обумовлює проблематику даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «соціальної відповідальності» та «солідарної економіки» виникли приблизно в однаковий часовий період. Одна концепція вирішувала проблему пошуку ефективних соціальних відносин в межах одного економічного суб'єкту, інша – була направлена на пошуки шляхів розвитку таких видів економічної діяль-

ності, що орієнтовані на досягнення соціальних цілей, поряд з економічними. Вивченням проблем становлення і розвитку корпоративної соціальної відповідальності займалися так відомі науковці, як: Г. Боуен, Д. Віндзор, П. Друкер, М. Портер, М.Фрідмен, В. Герасимчук, В. Божкова, О. Грішньова та інші. Проблематику солідарної економіки вирішувати такі вчені, як: Б. Де Карбон, А. Де Жако, М. Рубель, А. Деш, Н. Нітман, Б. Фонтено, Г. І. Башнянин, Є. Г. Бриндін, З. І. Галушка, Л.Г. Мельник, ін.

Метою статті автори вважають вивчення основ функціонування корпоративної соціальної відповідальності в механізмах солідарної економіки, дослідження зв'язків та закономірностей між цими двома поняттями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як вказувалося раніше, природа появи і соціальної відповідальності, і солідарної економіки досить схожа. Обидва явища виникли для вирішення проблеми нейтралізації загострення соціальних процесів в суспільстві. Але засоби, які вони використовують істотно різняться між собою. Згідно з джерелом [1, ст. 2] «**Корпоративна соціальна відповідальність** у найбільш загальному тлумаченні – це раціональний відгук організації на систему суперечливих очікувань заінтересованих сторін (стейкхолдерів), що спрямований на стійкий розвиток компанії; це відповідальність тих, хто приймає бізнес-рішення, перед тими, на кого ці рішення

націлені». Як вказує джерело [2], основними типами соціальної підтримки в рамках корпоративної соціальної відповідальності є:

- пряма участь бізнесу в розвитку соціальних об'єктів шляхом капітальних вкладень;
- інвестування заходів соціального характеру;
- масштабна або часткова участь у соціальних проектах різного терміну;
- здійснення впливу і захисту бізнесу в умовах сильної конкуренції;
- міжтериторіальна та міжвідомча інтеграція дій корпорацій та об'єднання їх ресурсів для вирішення соціальних проблем.

Джерело [3] зазначає, що соціальна відповідальність має багаторівневу структуру, починаючи з базового рівня, що містить у собі такі компоненти як своєчасна виплата податків і заробітної плати, і закінчуючи вищим рівнем – співробітництво із громадськими організаціями й професійними об'єднаннями, партнерство з органами державного управління, участь у розв'язанні кризових ситуацій, підтримка соціальної стабільності в суспільстві. Комерційні організації мають певну свободу у виборі форм проведення соціально орієнтованої діяльності, але вони все ж прагнуть підтримувати контакти з державними структурами, світом політики. Тому багато проявів соціально значимої поведінки можна розцінювати як показник лояльного ставлення до держави і готовності до співробітництва.

Так чи інакше всі вищевказані заходи мають на меті створити позитивний психологічний клімат для більш ефективного стійкого економічного зростання бізнесу і примноження статків.

Із даних джерела [4] бачимо, що ставлення бізнес-структур до соціальної діяльності: позитивне 60% опитаних, нейтральне - 23%, негативне - 5%, не замислювалися над цими проблемами - 7%, не визначились з відповіддю - 5%. Тому останній період інституціональні основи СВ пройшли шлях розвитку від організаційно-управлінських альтернативних рішень до стандартних технологій упровадження в практику організацій різноманітних форм власності і господарювання, різних розмірів та видів економічної діяльності, що функціонують у світовій економіці.

На противагу СВ, інститути і норми, пов'язані з СЕ, зазвичай ґрунтуються на принципах колективної власності, взаємодопомоги, перерозподілу, асоціації, соціальної корисності, взаємного прибутку і демократичного самоврядування [5]. Тобто першочерговою метою СЕ вважає стійке зростання соціального ефекту, а не економічного. Джерело [6] трактує термін

«соціальна і солідарна економіка» як множину приватних, формально організованих підприємств з автономією щодо прийняття рішень і свободою членства, створених для задоволення потреб своїх членів шляхом виробництва товарів і надання послуг, страхування і фінансування, де процес прийняття рішень і будь-який розподіл прибутку або позитивного сальдо між членами компанії не залежить від частки капіталу або розміру внеску кожного члена; кожен член має лише один голос та всі управлінські рішення приймаються шляхом демократичного голосування. Термін «солідарна економіка», який наразі використовується науковою спільнотою, є англійським перекладом з португальської поняття, сформульованого в Лімі, Перу у 1997 році (*economia solidaria*), у Квебеку у 2001 році, а також у Бразилії під час Всесвітнього соціального форуму 2001 року. Цей термін також відповідає французькому «*economie solidaire*» та аналогічним термінам на декількох інших мовах. Іноді він перекладається як «економіка, заснована на солідарності» (*solidarity-based economy*). Через тісний зв'язок між соціальною та солідарною економікою, багато авторів використовують «єдиний» термін – соціальна і солідарна економіка.

На певному етапі концепція СЕ отримала потужний розвиток і переросла в глобальні мережі взаємодопомоги, які мають підтримку всіх світових об'єднань, що займаються боротьбою із бідністю, екологічними катастрофами та іншими соціальними конфліктами.

Форми власності, властиві комерційним компаніям (одноосібне володіння, партнерство, корпорація), також простежуються і в організаціях СЕ. В табл. 1 представлені різні форми власності, характерні для солідарної економіки.

Таблиця 1

Форми власності в організаціях ССЕ

Форма власності	Тип організації ССЕ
Одноосібне володіння	Соціальні підприємства, фонди
Партнерство / товариство	Соціальні підприємства, фонди, товариства взаємодопомоги, асоціації, кооперативи
Корпорація / акціонерне товариство	Кооперативи

Таким чином, на думку авторів інтеграція принципів СВ в механізми функціонування СЕ може відкрити нові можливості та значно підвищити потенціал зростання всіх важливих факторів сестейного розвитку. Розглянемо,

які принципи СВ можуть бути інтегрованими до форм солідарної економіки.

Найбільш поширеними формами СЕ є кооперативи, товариства взаємодопомоги, асоціації, комуни, соціальні підприємства і благодійні фонди. Незалежно від того, хто є робітниками цих організацій волонтери, чи наймані працівники, їх мотивація на пряму залежить від різноманітних засобів стимулювання. Тому першим принципом автори хотіли би виділити – **принцип ділового розвитку персоналу**. До цієї сфери СВ можна віднести діяльність структур СЕ за такими напрямками як: гідна оплата праці, допомога у критичних ситуаціях, освітній розвиток персоналу, мотивація персоналу, належні умови праці, гідне ставлення до працівників (повага до особистості, відсутність расової, релігійної, політичної чи гендерної дискримінації при прийманні на роботу).

Наступним принципом, що також підходить і до форм організації СЕ автори вважають **принцип всеохоплюючої відповідальності**. Якщо класичний принцип СВ охоплює відповідальність перед інвесторами, конкурентами та бізнес-партнерами, то в структурах СЕ це може бути відповідальність перед меценатами, партнерськими організаціями, кінцевими споживачами благ.

Ще одним важливим принципом автори виділяють **принцип розбудови позитивних відносин**. Для розвитку всіх форм СЕ важливі відповідальне ставлення до стосунків із регіональною та місцевою владою, підтримка незахищених верств населення, збереження та розвиток житлово-комунального господарства, об'єктів культурно-історичного та релігійного призначення, дотримання місцевих традицій та звичаїв.

Останнім принципом СВ, що можна інтегрувати до механізмів функціонування СЕ автори визначають **принцип дотримання соціальноорієнтованого іміджу**. Як і для бізнес-структур, для підприємств СЕ повинні розроблятися корпоративні програми розвитку та поглиблення іміджу надійного партнера в питаннях, пов'язаних із основним видом соціальної діяльності.

Після дослідження принципів інтеграції СВ в структури функціонування солідарної економіки, важливо визначити функції, які вони будуть виконувати. Авторі виділяють наступний перелік: забезпечення доброчесності, регулююча, оптимізаційна, мотиваційна, відтворювальна, етична, перерозподільна.

Під **забезпеченням доброчесності** автори мають на увазі здатність принципів СВ впливати на прозорість дій персоналу підприємств СЕ, що є найважливішим елементом в досягненні їх соціальних цілей.

Регулююча функція сприяє зміцненню партнерських відносин всіх форм СЕ з державними органами та міжнародними організаціями. Зміцнення може проходити за рахунок вироблення спільних стратегій та планів.

Принципи СВ сприяють **оптимізації та мотивації** результатів праці, ресурсозбереження та підвищення ефективності, що неодмінно відобразиться на кінцевому соціальному результаті.

Відтворювальна функція полягає у сприянні відтворенню людського та інтелектуального капіталу в формах СЕ, який для успішного функціонування повинний вести здоровий образ життя, розвивати світогляд, мати гідні умови праці.

Елементи СВ також виконують **етичну функцію**. Перш за все вона полягає у дотриманні чинних законодавчих і етичних норм, правил, принципів.

Функція перерозподілу полягає у зміщенні балансу національного доходу на користь такої соціальноорієнтованої проблематики, як: незахищені верстви населення, місцева інфраструктура, боротьба із насиллям, охорона здоров'я дітей та ін.

Визначивши принципи і функції СВ у структурах функціонування СЕ, автори пропонують провести певну формалізацію вищевикладеного матеріалу у вигляді схеми (рис.1), яка відображає зв'язки впливу всіх блоків на основні форми організації.

Зі схеми бачимо, що основні принципи СВ взаємодіють з формами організації СЕ через функції, які є проміжним ланцюгом та узагальнюючим елементом, що поєднує і підприємства стандартної бізнес-моделі, і підприємства соціальноорієнтованого напрямку. При цьому зазначимо, що основними перешкодами впровадження таких принципів є: брак коштів, податковий тиск та недосконалість законодавчої бази щодо сприяння даних програм, недостатність інформації і досвіду в процесі впровадження заходів в даній сфері діяльності [7].

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дозволило вирішити актуальне наукове завдання щодо подальшого розвитку інтеграції корпоративної соціальної відповідальності в структури і форми соціальної солідарної економіки. Відповідно до мети статті автори вирішили наступні завдання:

1. Проаналізовано основи та сучасний стан таких понять, як «соціальна відповідальність» та «солідарна економіка». На основі аналізу виявлені характерні точки взаємозв'язку двох економічних категорій.

2. Визначено головні принципи соціальної відповідальності, які є сумісними і можуть інте-

Рис. 1. Схема впливу основних принципів соціальної відповідальності на форми організації соціальної солідарної економіки через функціональну складову

Джерело: розроблено авторами

груватися в механізми функціонування солідарної економіки.

3. Виявлені і досліджені основні функції визначених принципів в механізмах функціонування солідарної економіки.

4. Проведено узагальнення впливу принципів і функцій соціальної відповідальності на форми солідарної економіки у вигляді систематизованої схеми із позначенням зв'язку впливу.

Підсумовуючи, автори вважають, що такі категорії, як корпоративна соціальна відповідальність і солідарна економіка цілком поєднані. Більш того, сучасна методика корпоративної соціальної відповідальності може значно посилити ефективність роботи організацій солідарної економіки, примножити їх соціальний ефект, стати «синергістом» та «вірним другом» на службі поглиблення соціалізації світового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Колот А.М. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів / А.М. Колот // Економічна теорія. – 2013. – № 4. – С. 5–26.
2. Шконда В.В. Соціальна корпоративна відповідальність, як складова соціальної політики держави / В.В. Шконда, А.В. Калянов // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2011. – № 3 (39).
3. Бондар С.В. Соціальна відповідальність як визначальний фактор існування громадянського суспільства / С.В. Бондар // Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр. – 2013. – № 78. – С. 154–158.
4. Грішнова О.А. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, значення, стратегічні напрями розвитку в Україні / Гришнова О.А. // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 7. – С. 3–8.
5. Peter Utting. Introduction: the challenge of scaling up social and solidarity economy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpPublications\)/89748F9EB30DE128C1257E0E004889D4?OpenDocument](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpPublications)/89748F9EB30DE128C1257E0E004889D4?OpenDocument).
6. The social economy in the european union. Report by José Luis Monzón & Rafael Chaves. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://old.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-en-c--2.pdf>.
7. Корнева І.О. Соціальна корпоративна відповідальність як інструмент покращення результатів роботи підприємства / І.О. Корнева // «Молодий вчений». – 2017. – № 5 (45). – С. 618–621.
8. Дерев'янка Ю.М. Соціальна та солідарна економіка: поняття та сутність, досвід та перспективи / Ю.М. Дерев'янка, Л.Г. Мельник, О.В. Кубатко // Механізм регулювання економіки. – 2014. – № 3. – С. 89–98.
9. Колосок А.М. Соціальна відповідальність в системі корпоративного управління / А.М. Колосок // Економічний форум. – 2014. – № 1.
10. Микитась В.В. Соціальна відповідальність держави як базовий принцип формування державної економічної політики / В.В. Микитась // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2014. – № 1 (16). – С. 102–110.
11. Дульцева І.І. Соціальне підприємництво як чинник розвитку національної галузі туризму / І.І. Дульцева // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 2 (26). – С. 26–29.

Tsaryk I.M., Hrytsenko P.V.

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY WITHIN THE CONTEXT OF SOLIDARITY ECONOMY

Socialization of economic relations for many years has been an undoubted certainty of sustainable development and well-being of the majority of prosperous countries of the world. The concept of "social responsibility" and "solidarity economy" occurred approximately at the same time period. One concept solved the problem of searching effective social relations within one economic entity, the other concept was aimed at searching ways of development such types of economic activities that are directed to social goals achieving, alongside with economic ones.

The prime objective of the article is to research the basics of the corporate social responsibility functioning in the mechanisms of solidarity economy, to investigate the correlations and principles between these two concepts.

The origin of the occurrence of social responsibility as well as solidarity economy is quite similar. Both occurrences appeared to solve the problem of neutralization of social processes aggravation in society. However means that they use, differ among themselves essentially.

The conducted research allowed solving the actual scientific task as to the further development of corporate social responsibility integration into the structures and modes of social solidarity economy. According to the objective of the article, the authors solved the following tasks:

1. The basics and the current state of such concepts as "social responsibility" and "solidarity economy" have been analyzed. On the ground of research the distinguished points of two economic categories correlation have been identified.

2. The main principles of social responsibility, which are compatible and can be integrated into the mechanisms of the solidarity economy functioning, have been defined.

3. The main functions of the defined principles in the mechanisms of the solidarity economy functioning have been revealed and investigated.

4. The generalization of the influence of the principles and functions of social responsibility on the modes of the solidarity economy in the form of the systematic scheme with a designation of the influence correlation, have been carried out.

Summing up, the authors of the article consider that such categories as corporate social responsibility and solidarity economy are definitely combined. Moreover, modern methodology of corporate social responsibility can enhance considerably the efficiency of the solidarity economy organizations functioning, increase their social effect, can become a "synergist" and "constant friend" in the service of extension of the world's society socialization.

Key words: integration, social responsibility, solidarity economy, principles, functions, correlations, influence, development.